

A rábavidéki szlovén nemzetiségi olvasótáborok kialakulása és rövid története

A felgyorsult életritmus, a technika és a társadalmi lét más szféráinak rohamos fejlődése eredményeként az emberek közötti kommunikáció terén is fellép a progresszív tendenciák bevezetésének jogos igénye. A napjainkat jellemző minden korlátot átszakító információ-áradat az egyszerű, hétköznapi embertől is naprakészséget, kompetenciát követel az információk befogadásában, válogatásában és értékelésében. A befogadási folyamat egy társadalomilag felállított normarendszeren kell hogy nyugodjon. A individuum saját tudatos alakító-aktivitásával kell hogy kapcsolódjon a társadalmi folyamatokba, szem előtt tartva az össz-emberi nem, s konkrét esetünkben kis létszámú nemzetiségünk (nem eltűnt) közös érdekeit is.

Hogyan sajátíthatja el társadalmunk, s a társadalom bonyolult rendszerének prizmiáján keresztül az egyén ezt a probléma-érzékenységet, s a megoldás képességet? Hogyan fejleszthető a problémák iránti nyitottság és a megoldásukra törő természetes igény; hol és hogyan gyakorolható a problémamegoldó-gondolkodás a tizenéves iskolai generációnál?

Ilyen és hasonló nehéz kérdésekre különböző válaszokat adhatunk, melyek ugyan egy közös célrendszernek vannak alárendelve, de realizálásuk során a járható utak és választási lehetőségek széles skáláját biztosítja. Ez az egységes rendszer elsősorban az iskolai oktató-nevelő munkára alapoz, s természetesen kiegészül más fontos formákkal, melyek maximálisan figyelembe veszik a gyermekek határtalan érdeklődését. Szűkebb régióinkban (a Rábavidék szlovén nyelvet oktató iskoláiban) is hatékonyan működik pl. az „olvasó-mozgalom”, az olvasótábor, a „képzőművészeti kolónia” stb.

A Szlovéniából hozzánk is áterjedt olvasó-mozgalom, mely az egész tanévet végig kíséri, s melynek zárásaként – mintegy jutalmul az elolvasott könyvekért (ifjúsági kötetekért, versgyűjteményekért) – a tanév végén iskoláinkban író-olvasó találkozó keretében átadásra kerülnek az arany-, ezüst-, ill. bronzjelvények. Az átadási „ceremónia” fényét emeli, hogy maguk az írók, költők hozzák el iskoláinkba a „kitüntetések”, s 1-2 órás tartalmas beszélgetést követően adják át azokat tanulóinknak. Ez a személyes kontaktus erős motiváló hatást fejt ki a gyermekekre, s ez érzékelhető (bár csak rövid ideig) tanulóink hozzáállásán.

A fentebb említett mozgalomnak mintegy meghosszabbítása az évente a nyári szünetben megrendezett szlovén nemzetiségi olvasótábor, amiről most bővebben szeretnék írni.

Az olvasótábor alapvető célja, hogy meggyorsítsuk gyermekeink önfejlesztő aktivitásának kialakulását és biztosítsuk az ehhez szükséges képességek, jártasságok kifejlődéséhez és gyakorlásához szükséges alapokat. A táborozás ezen formája megfelel a fenti törekvésnek, mert hiszen az anyanyelvi környezetben történő táborozás során a gyermekközösség életében lépten-nyomon újabb és újabb situációk adódnak, melyekben más és más megoldási módok szükségeltetnek. Ezeket a táborlakók kezdetben mentoraik segítségével, útmutatásai alapján, később pedig saját elgondolásaik szerint oldják meg. E folyamatban nagy segítséget nyújt a tábor tevékenységi formáinak színes palettája, valamint „az élet tükré”, a könyv. A táborozók örülnek a sikereknek s a sikerélményen túl a tudásuk is növekszik. Az ily módon megszerzett ismeret- és tudáshalmaz, ill. ezek alkalmazásának képessége a hozzájuk kapcsolódó élmények sokszínűségéből kifolyólag – magától értetődően – mélyebb és időállóbb.

Az olvasótábor egyik fontos tevékenységi formája az olvasás, melynek során bensőséges kapcsolat, belső dialógus alakul ki az olvasó és a könyv (szerző) között.

Ha ez a kapcsolat nem eléggé hatékony, akkor nem alakulhat ki az a folyamat, mely az ismeretanyagot és az élményt eredményezi. Az olvasás fáradtságos agymunkát igényel, s már meglévő ismereteket is feltételez. Az irodalmi mű megismerését követően zajlik az egyéni vagy csoportos (táborunkban az utóbbi volt a gyakoribb) analízis.

1984-ben, amikor arról beszélgettünk, hogy milyen célokkal, hol és hogyan fogjunk (az 1972-ben indult magyar olvasótáborok mintájára) az első szlovén nemzetiségi olvasótábor megszervezéséhez, egy dolgot biztosan tudtunk, mégpedig azt, hogy ez a nyári tábor csakis a tanév során és az olvasó-mozgalom keretében elvégzett „munka” folytatása lehet, de más, vonzó szünidei tevékenységekkel, kikapcsolódási formákkal is elő kell rukkolnunk.

Éppen tíz esztendeje tűztük ki magunk elé a következő célokat:

– tudatosítanunk kell a táborban részt vevő szlovén nemzetiségű tanulóknak az anyanyelvükhöz fűződő viszonyt;

– el kell érniük, hogy gyermekeink megfelelő morális-etikai álláspontot alakítsanak saját népükről, nemzetiségükről és más országok népeiről azok másságának tiszteletben tartása mellett;

– megértsék az anyanyelvükön megnyilatkozó embereket (legyenek azok nemzetiségünk tagjai, akik a nyelvjárást beszélik, vagy a szlovén anyanemzet állampolgárai, akik az irodalmi nyelvet is bírják);

– elsajátítsák és gyakorolják saját gondolataik érthető, szabatos megfogalmazását, mindenféle gátlástól mentesen merjenek megnyilatkozni anyáink nyelvén, ne szégyelljék archaikus nyelvjárásunkat sem;

– megismerjék a szlovén irodalmi nyelv jellemző jegyeit és törvényszerűségeit, elemezzék a nyelvjárás és a „központi irodalmi nyelv” közös vonásait és eltéréseit;

– megtanulják az értő/értelmes csendes ill. hangos olvasást, valamint az irodalmi alkotásokkal való önálló munkát;

– felkészüljenek az irodalmi művek átélésére, befogadására, azok jelentéstartalmának feltárására és értékelésére;

– megtanulják kritikusan szemlélni és elemezni saját véleményüket és mások közleményét, hogy szükség esetén megvédhessék álláspontjukat;

– kialakíthassák magukban a „jó könyv” iránti igényt, s a könyv segítségével személyiségükben gazdagodjanak;

– felkészüljenek a színházi, film, rádiós és televíziós nyelvezet megértésére stb.

A szlovén nemzetiségi táboraink első néhány évében még megvalósulhatott ezen célkitűzéseink döntő többsége, hiszen szép számmal akadtak szlovénul tudó és szívesen beszélő fiataljaink.

Köszönettel tartozunk a Szlovén kulturális szervezetek szövetségének és *Dragica Breskvar* asszonynak, aki táboraink fővédnöke és hat alkalommal vezetője is volt. Segítségükkel sikerült új, a tanulók tudásszintjének megfelelő, nyelvi lehetőségeikhez igazított játékos nyelvtanulási formákat bevezetni és megkedveltetni, ennek köszönhetően elmondhatjuk, hogy számtalan „vészhelyzet és vihar” ellenére sok feledhetetlen élményben volt részünk az elmúlt évtized tíz olvasótáborában.

Ennek tanújeleként pedig következzenek táboraink rövid történeti áttekintése legfőbb jellemzőik (pozitív és negatív vonásaik) tömör felsorolásával.

1. 1984. Apátistvánfalva

Az első szlovén nemzetiségi olvasótábor „hazai környezetben”, egy rábavidéki falucskában, Apátistvánfalván, a helyi úttörőtáborban került lebonyolításra.

Jelentősége:

– az első ilyen jellegű tábor, amely a Hazafias Népfront Vas megyei szervezetének felhívására és annak hathatós anyagi támogatásával valósult meg;

– a tábor közös nyelve a helyi dialektus;

– helyesnek bizonyult a hazai környezet megfelelő kiválasztása, hiszen így a résztvevők első lépésként „szűkebb hazájukat” ismerhették meg, s később majd erre a szilárd

alapra építve tekinthetnek ki a „nagyvilágba”, ismerkedhetnek meg anyanyelvük jeleivel és az ott élő emberekkel;

– megjelennek a nyelvjárásból az irodalmi nyelvbe való átmenet „csírái”.

2. 1985. Bajánsenye

Ebben a kis határmenti magyar falucskában, nem messze az akkori jugoszláv tagköztársaságtól, Szlovéniától, kezdődtek szorosabb kapcsolataim az olvasótáborral. A tábor áthelyezésével „közelebb kerültünk” anyaországunkhoz, vendégeink voltak a göntérháti általános iskola tanulói, akik mindkét nyelv berkeiben otthonosan mozogtak.

A tábor jellemzői:

– kétnyelvű vendégeink (a kezdetben hasznosnak vélt kétnyelvű hatás a későbbiekben kizárólag magyar nyelvű kommunikációba torkollott);

– először voltunk a Rábavidékén kívüli „tiszta” magyar környezetben;

– versenyek (kifejező olvasás, fantasztikus mesék megadott kifejezésekből történő összeállítása, mesemondó verseny, dramatizáció stb.)

– *Branko Žužek* szlovén író 3 napot töltött együtt a tábor lakóival.

3. 1986. Bük

Harmadízben a közkedvelt Vas megyei üdülőhelyen gyűltünk össze a horvát nemzetiségű gyermekekkel együtt, hogy megmutassuk a többségi nemzet tagjainak azt, hogy mi nemcsak „vegetálunk”, hanem alkotói aktivitással veszünk részt a társadalmi-politikai és kulturális folyamatokban és a jószomszédi kapcsolatok ápolásában. Feladatunk volt a sokszínű nemzetiségi lét minél teljesebb bemutatása.

Poszítív jegyek:

– tanulóink alaposan megismerhették a magyarok történetét a honfoglalástól napjainkig;

– megismethettük a megyénkben élő „gradistyei” horvátok kultúrájának egy szeletét;

– találkozhattunk *Mukics Ferenc*cel, a győri rádió szlovén nyelvű adásainak főszerkesztőjével, aki bemutatta nekünk a műsorkészítés fortélyait és a riportkészítés ill. az újságírás „műhelytitkait”.

Negatívumok:

– magyar táborvezetők miatt az érintkezés nyelve a magyar;

– távol voltunk a szlovén nyelvi környezettől;

– a programot magyar olvasótáborhoz állították össze, ezért a magyarság története volt túlsúlyban;

– vendéglátóinkkal sajnos csak a sportpályán alakíthattunk ki kapcsolatot, anyanyelvi síkon nem;

– a művészeti (film) nevelésben hiányoltam a világos koncepciót, a filmek által közvetített tudattartalmak jóval meghaladták tanulóink fejlettségi fokát;

– a „kétórás írók” villámlátogatásával elveszett az igazi, személyes kapcsolat az alkotó és a befogadó-olvasó között.

4. Radenci (Szlovénia)

Sikeres táborozásaink sorozata kezdődött a szlovéniai Radenciben.

Főbb momentumok a tábor életéből:

– először lehetünk szintiszta szlovén környezetben, ahol a közeg a szó szoros értelmében „kényszeríti” tanulóinkat anyanyelvük használatára (hathatós segítség a két tájnyelv nagyfokú hasonlósága is);

– szoros kapcsolat, 24 órás interakció a vendéglátó gyerekekkel;

– a szlovén emberek „testközel” megismerésének lehetősége;

– a hétköznapi érdekes elemeinek eredetisége, „éles helyzetek”;

– az ifjúsági lapok, folyóiratok felhasználása;

– találkozás: *Tone Partljič* író-színigazgatóval, *Igor Longykával*, az ifjúsági folyóiratok főszerkesztőjével, *Karolina Kolmanič* írónővel;

– kirándulás a Muravidékére, *Miško Kranječ* szülőházának megtekintésese, valamint városnézés Muraszombatban;

- hazai mentorok előadásai, foglalkozásai gyermekeinkkel;
- a néprajzi elemek közelsége (hagyományok, szokások összessége).
- kapcsolatteremtés az anyanemzet és az izolált kisebbség között;
- „Élégtelen minősítést” adnék viszont a következő jelenségekre:
  - a „főszerepet vállaló” 5-8 fős gyermekközösség aránytalan, irreális túlterhelése mellett a többség passzív;
  - a gyermekek többségét jobbra csak a „külső dolgok”, mint pl. a sportolás és fürdés érdeklik;
  - a szerény nyelvi tudás néhány tanulónál az érdeklődés hiányával párosul, s így nehézzé a csoport aktivizálása.

5. 1988. Bohinj

– Tanulóink számára maradandó élményt nyújtott a szlovén hegyvidéken, *Gorenjskón* töltött tíznapos táborozás, melynek során „élőben” láthattuk az addig csak az atlaszból ismert Bohinji-tavat, valamint Szlovénia legmagasabb pontját, a Triglavot (2864 m).

A program keretében:

- találkoztunk *Berta Golob* író-nővel, aki eredeti foglalkozását tekintve tanárnő, s kedveli a gyermekeket és a nyelvtörőket;
- a „haladó csoport” új vezetőt kapott *Miha Mohor*, Kranjban tanító középiskolai tanár személyében, aki még évekig kísérőnk lesz, az ő irányításával készül el első tábori újságunk, a „Bohinji jegyzetek”;
- megtekintettük a Savica vízesést és a Vogelt.

6. 1989. Radenci

Immáron másodszer vagyunk a Mura-menti településen, ahol a Kereskedelmi középiskola kollégiumában tíz feledhetetlen napot töltöttünk. Munkarendünk sokban hasonlított a két évvel ezelőtti tábor programjához, a fő munkaforma a kiscsoportos foglalkozás volt.

Újdonságok:

- ellátogatott hozzánk a *Ciciban* gyermekfolyóirat szerkesztője és bűvész-rovatának vezetője;
- eljött táborunkba *Feri Lainšček*, nyelvjárásban író és elbeszélő irodalmár és barátja, *Miki Roš* színész;
- ifjaink sajtókezüleg, hulladékokból „gyártott” maszkokkal mutatkoztak be záró-rendezvényünkön.

7. 1990. *Debeli Rtič* (Koper közelében a tenger partján)

Eddigi leghosszabb útjára indult 30 fős csapatunk. Szlovéniát átszelve, 6 óras vonatozás után értünk Koper kikötővárosába. Gyermekeink döntő többsége életében először láthatta meg az Adriai-tengert. Felejthetelen élményben volt részünk:

- délelőttönként játékos nyelvtanulás folyt a tengerparton;
- kirándulást tettünk az olaszországi Triesztbe, ahol megtekintettük a város nevezetességeit, a gyermekek fantáziáját különösen a tengeri állatok akváriuma mozgatta meg;
- élményeinket az „utókor” számára is megörökítettük a „Tengeri jegyzetek”-ben;
- megragadó élmény volt a tengerparti „tere-ferre party” utáni közös éneklés naplemén-tekor.

8. 1991. *Kimlepuszta* (Magyarország)

A tábor eredeti színhelyéül a híres síparadicsomot, Kranjska Gora-t jelölték ki a szervezők, a történelem viharai azonban gyökeresen megváltoztatták, átírták a forgatókönyvet.

A Szlovén Kulturális Szervezetek Szövetsége és a Magyarországi Szlovének Szövetsége a rendkívüli állapotra való tekintettel, szükségmegoldásként a Győr közelében történő táboroztatás mellett döntött azért, hogy megmaradjon a nyári táboroztatási forma kontinuitása.

9-10. 1992-1993 Ptuj (Szlovénia)

Az ezredévek kincsestárának elnevezett római-kori Petovia városában megismerhetjük (egy múzeum-látogatás keretében) a szlovén és a magyar történelem közös vonásait;

– a Ptuj városáról szóló video-film segítségével képet kaptunk a település múltjáról, jelenéről;

– megismerhettünk a „busójáráshoz” szükséges maszkok elkészítésének, díszítésének módját;

– volt alkalmunk találkozni az Olaszországban élő szlovének egy csoportjával, s szomorúan állapíthattuk meg, hogy az asszimilációt tekintve mérföldekkal előttük járunk;

– a tábor nyelvi szintjét már majdnem az idegen nyelv tanulásának nivójára kellett csökkentenünk, de szerencsére megmaradtak a népszerű tréfás vetélkedők, nyelvi játékok, rövid dialógusok (sok mozgásos elemmel fűszerezve);

– üde színfolt volt a strandolás és a hajókirándulás a Dráván;

– a tavalyi évben gyermekeinket szlovén családok fogadták be, így fokozódott a hatékony nyelvi teljesítés igénye, ez ismét előrelépés az eddigi formákhoz képest.

Még ebből a foghíjas történeti áttekintésből is kitűnik, hogy az elmúlt évtizedben nagyon sok hasznos tapasztalatot halmoztunk fel táborainkban, amiket aztán beépíthettünk az iskolai oktatás folyamatába is. Táborainkban voltak szinte minden évben előforduló jól bevált ún. állandó tevékenységi formák, mint pl. a rövid, a gyermekek fantáziájához közel álló szövegek olvasása, majd eszmecsere, amit sok rövid lélegzetű párbeszéddel tettünk színesebbé, ezek eljátszása szerepjátékokban, továbbá az ifjúsági filmek és bábelőadások megtekintése is tetszést aratott. Ugyancsak népszerű volt a dal- és tánctanulás, valamint az író-olvasó találkozók (rendkívül tudatos és találó volt a gyermekek nyelvén kiválóan értő, már a találkozás pillanataiban kontaktust teremteni tudó irodalmi személyiségek kiválasztása) jól bevált módszere. Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy létezik ennél hatékonyabb forma az olvasók táborának szélesítésére.

Miért érhetne meg tízéves jubileumát és miért fontos nekünk ez a fajta nyári nyelvi táborozás?

Azért, mert eddig ez a legjobb „országismereti tankönyv”, amit valaha is kitaláltak. E tábornak köszönhetően indulhat útnak évente 30 rábavidéki gyermek, hogy (közülük sokan előbb, mint szüleik, nagyszüleik) megláthassák az Adriai-tengert, Ljubljanát, Maribort, Ptuj városát, megismerkedhessenek anyaországuk jelenével, múltjával, az ott élő emberek nyelvével, szokásaival, a szinte páratlan szépségű földrajzi adottságokkal, hogy eljuthassanak „sorstársainkhoz”, az Olaszországban élő szlovénekhez.

DOMJÁN LÁSZLÓ

Horvát iskolákba – horvát irodalmat

„A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól”, valamint „A közoktatásról” szóló LXXVII. sz. és LXXIX. sz. törvények paragrafusai között a nemzetiségi identitástudatot fejlesztő tevékenység egyik fő feladatként jelentkezik a nemzetiségi tanulók esetében. A törvények feladatul tűzik ki a nemzetiségi tanulóknak saját történelmük, történelmi múltjuk, irodalmuk, művészetük tanulmányozását, valamint az anyanyelv irodalmának, nyelvének és történetének ismeretét – az anyanyelv vonatkozásában, ami a mi esetünkben Horvátországot jelenti.

Az általános iskolai oktatás, nevelés keretében az anyanyelv és irodalom oktatásának legfőbb feladata a beszédképesség fejlesztése mellett a „szó művészetének” megismerése.